

Dạng 3. Đại cương về hàm số bậc nhất

A. Lý thuyết

1. Khái niệm hàm số bậc nhất

Hàm số bậc nhất là hàm số được cho bởi công thức $y = ax + b$ với $a \neq 0$.

2. Tính chất

Hàm số bậc nhất $y = ax + b$ xác định với mọi x thuộc $\mathbb{R}$ và có tính chất sau:

- a) Đồng biến trên $\mathbb{R}$ nếu $a > 0$
- b) Nghịch biến trên $\mathbb{R}$ nếu $a < 0$.

3. Đồ thị

• **Đồ thị của hàm số $y = ax + b$ ($a \neq 0$)** là một đường thẳng:

- Cắt trục tung tại điểm có tung độ bằng b .
- Song song với đường thẳng $y = ax$ nếu $b \neq 0$; trùng với đường thẳng $y = ax$ nếu $b = 0$.

• Cách vẽ đồ thị hàm số $y = ax + b$ ($a \neq 0$):

- Khi $b = 0$ thì $y = ax$. Đồ thị của hàm số $y = ax$ là đường thẳng đi qua gốc tọa độ $O(0; 0)$ và điểm $A(1; a)$.
- Nếu $b \neq 0$ thì đồ thị $y = ax + b$ là đường thẳng đi qua các điểm $A(0; b)$,

$$B\left(-\frac{b}{a}; 0\right).$$

4. Đường thẳng song song và đường thẳng cắt nhau

Cho hai đường thẳng $(d): y = ax + b$ và $(d'): y = a'x + b'$ ($a' \neq 0$):

- $(d) \parallel (d') \Leftrightarrow \begin{cases} a = a' \\ b \neq b' \end{cases}$
- $(d) \equiv (d') \Leftrightarrow \begin{cases} a = a' \\ b = b' \end{cases}$
- $(d) \text{ cắt } (d') \Leftrightarrow a \neq a'$
- $(d) \perp (d') \Leftrightarrow a \cdot a' = -1$

5. Hệ số góc của đường thẳng $y = ax + b$ ($a \neq 0$)

- Đường thẳng $y = ax + b$ có hệ số góc là a .
- Gọi α là góc tạo bởi đường thẳng $y = ax + b$ ($a \neq 0$) với tia Ox :
  - + $a < 90^0$ thì $a > 0$
  - + $a > 90^0$ thì $a < 0$.
- Các đường thẳng có cùng hệ số góc thì tạo với trục Ox các góc bằng nhau.

B. Bài tập

Bài 1. Trong các hàm số sau, hàm số nào là hàm số bậc nhất? Với các hàm số bậc nhất, hãy cho biết hàm số đó đồng biến hay nghịch biến?

- a) $y = 5 - 2x$
- b) $y = x\sqrt{2} - 1$
- c) $y = 2(x + 1) - 2x$

d) $y = 3(x-1) - x$

e) $y = -\frac{2}{3}x$

f) $y = x + \frac{1}{x}$

Bài 2. Cho hàm số $y = (3 - \sqrt{2})x + 2$.

- Hàm số trên là đồng biến hay nghịch biến trên $\mathbb{R}$?
- Tính các giá trị tương ứng của y khi x nhận các giá trị sau: $0; 1; 3 + \sqrt{2}; 3 - \sqrt{2}$.
- Tính các giá trị tương ứng của x khi y nhận các giá trị sau: $0; 1; 5 + \sqrt{2}; 5 - \sqrt{2}$.

Bài 3. Cho các hàm số $y = x$ (d_1), $y = 2x$ (d_2), $y = -x + 3$ (d_3).

- Vẽ trên cùng một hệ trục các đồ thị (d_1), (d_2), (d_3).
- Đường thẳng (d_3) cắt các đường thẳng (d_1), (d_2) lần lượt tại A và B. Tính tọa độ các điểm A, B và diện tích tam giác OAB.

Bài 4. Cho hàm số $y = (a-1)x + a$.

- Chứng minh rằng đồ thị hàm số luôn đi qua điểm $A(-1;1)$ với mọi giá trị của a .
- Xác định a để đồ thị hàm số cắt trục tung tại điểm có tung độ bằng 3. Vẽ đồ thị hàm số trong trường hợp này.
- Xác định a để đồ thị hàm số cắt trục hoành tại điểm có hoành độ bằng -2 . Tính khoảng cách từ gốc tọa độ O đến đường thẳng đó.

Bài 5. Vẽ đồ thị các hàm số:

a) $y = |x|$

b) $y = |2x - 1|$

c) $y = |x - 2| - 1$

Bài 6. Cho hàm số $y = |x - 1| + 2|x|$.

- Vẽ đồ thị hàm số trên.
- Dựa vào đồ thị, biện luận theo m số nghiệm của phương trình: $|x - 1| + 2|x| = m$.

Bài 7. Tìm các cặp đường thẳng song song và các cặp đường thẳng cắt nhau trong số các đường thẳng sau:

a) $y = \sqrt{3}x - 1$

b) $y = 2 - x$

c) $y = -0,3x$

d) $y = -0,3x - 1$

e) $y = 3 + \sqrt{3}x$

f) $y = -x + 3$

Bài 8. Cho hàm số $y = mx - 3$. Xác định m trong mỗi trường hợp sau:

- Đồ thị hàm số song song với đường thẳng $y = -3x$.
- Khi $x = 1 + \sqrt{3}$ thì $y = \sqrt{3}$.

Bài 9. Xác định hàm số $y = ax + b$, biết đồ thị cắt trục tung tại điểm có tung độ bằng 5 và cắt trục hoành tại điểm có hoành độ bằng -3 .

Bài 10. Cho đường thẳng $y = (a+1)x + a$.

- Xác định a để đường thẳng đi qua gốc tọa độ.

b) Xác định a để đường thẳng song song với đường thẳng $y = (\sqrt{3} + 1)x + 4$.

Bài 11. Xác định hàm số trong mỗi trường hợp sau, biết đồ thị của nó là đường thẳng đi qua gốc tọa độ và:

- Đi qua điểm $A(2; 4)$.
- Có hệ số góc $a = -\sqrt{2}$.
- Song song với đường thẳng $y = 5x - 1$.

Bài 12. Viết phương trình đường thẳng qua gốc tọa độ và:

- Đi qua điểm $A(-3; 1)$.
- Có hệ số góc bằng -2 .
- Song song với đường thẳng $y = 2x - 1$.

Bài 13. Viết phương trình đường thẳng đi qua điểm $B(-1; -4)$ và:

- Có hệ số góc bằng $\frac{1}{2}$.
- Song song với đường thẳng $y = -3x + 1$.
- Có hệ số góc bằng k cho trước.

Bài 14. Cho hàm số $y = mx + 3m - 1$.

- Định m để đồ thị hàm số đi qua gốc tọa độ.
- Tìm tọa độ của điểm mà đường thẳng luôn đi qua với mọi m .

Bài 15. Cho 2 điểm $A(1; -2)$, $B(-4; 3)$.

- Tìm hệ số góc của đường thẳng AB .
- Lập phương trình đường thẳng AB .

Bài 16. Lập phương trình đường thẳng:

- Đi qua điểm $A(1, 2)$ và $B(-1, 3)$.
- Đi qua điểm $A(-2, 5)$ và có hệ số góc bằng $-1,5$.
- Đi qua điểm $A(4; -3)$ và song song với (d') : $y = -\frac{2}{3}x + 1$.
- Đi qua gốc O và vuông góc với đường thẳng (d') : $y = \frac{1}{3}x + 1$.
- Đi qua điểm $A(-2, 1)$ và song song với phân giác của góc phần tư thứ hai.

Bài 17. Cho tam giác ABC có $A(-6, -3)$, $B(-2, 5)$, $C(4, 8)$. Lập phương trình các cạnh, phương trình đường cao AH và trung tuyến AM .

Bài 18. Tìm phương trình 4 cạnh hình vuông nhận gốc O làm tâm đối xứng và biết một đỉnh $A(3; 0)$.

Bài 19. Khảo sát sự biến thiên và vẽ đồ thị hàm số:

a) $y = \frac{4}{3}x + 1$ b) $y = 6 - 2x$ c) $y = \begin{cases} 2x & \text{khi } x \geq 0 \\ -x & \text{khi } x < 0 \end{cases}$ d) $y = \begin{cases} 2x - 1 & \text{khi } x \geq 1 \\ -x + 1 & \text{khi } x < 1 \end{cases}$

Bài 20. Cho hàm số f xác định bởi:

$$y = f(x) = \begin{cases} x + 2 & \text{khi } x < -1 \\ -x & \text{khi } -1 \leq x \leq 1 \\ x - 2 & \text{khi } x > 1 \end{cases}$$

- Chứng minh hàm số f là hàm số lẻ.
- Vẽ đồ thị hàm số.
- Biện luận theo m số nghiệm của phương trình $f(x) = m$

Bài 21. Vẽ đồ thị hàm số $y = |x - 3|$ và $y = |x| + 2$. Nêu nhận xét về mối quan hệ giữa chúng.

Bài 22. Vẽ đồ thị hàm số $y = |x - 1| - 2|x + 1|$. Lập bảng biến thiên và tìm giá trị nhỏ nhất của hàm số.

Bài 23. Cho hàm số $y = f(x) = \begin{cases} 2x + 1 & \text{khi } -2 \leq x < -1 \\ -2x & \text{khi } -1 \leq x \leq 1 \\ x - 2 & \text{khi } 1 < x \leq 3 \end{cases}$

- Vẽ đồ thị và lập bảng biến thiên của hàm số.
- Biện luận theo m số nghiệm của phương trình $f(x) = 2m$.
- Tìm m để phương trình $f(x) = m$
  - có nghiệm.
  - có 2 nghiệm phân biệt.
  - có 2 nghiệm cùng dấu.
  - có 3 nghiệm phân biệt.

Bài 24. Tìm tọa độ giao điểm của hai đường thẳng $y = 5x + 6$ và $y = x - 10$.

Bài 25. Biện luận sự tương giao của hai đồ thị: $y = mx + 4$, $y = x - 3m$.

Bài 26. Tìm a để ba đường thẳng sau đồng quy:

- $y = 2x$, $y = -x - 3$, $y = ax + 5$.
- $y = 2ax - 8$, $y = 5x - a$, $y = 4x - 5$.

Bài 27. Tìm điểm cố định của họ đồ thị:

- $y = 4mx - 3 + m$
- $mx + 5(m - 2)y + 2m - 1 = 0$.